
Descoberta i identificació d'un nou fragment de la làpida funerària de Tassi

Per SÒNIA MASMARTÍ i RECASENS

La làpida funerària de Tassi⁽¹⁾ es trobava situada al deambulatori de l'església del monestir de Sant Pere de Rodes, i degué desaparèixer possiblement en algun moment de la llarga època d'espoliació que va patir l'abadia després que la comunitat benedictina l'abandonés definitivament l'any 1798. Tot i aquesta pèrdua, coneixem el contingut de la inscripció de la peça gràcies a les dues còpies escrites que, a començament del segle XVII, Jeroni Pujades va obtenir de la seva làpida funerària. Gràcies a aquestes transcripcions, en el segle passat es van poder identificar dos fragments de marbre que contenien restes epigràfiques, com a peces procedents de la desapareguda làpida de Tassi. De la mateixa manera ha estat descobert i identificat el tercer fragment que presentem en aquest article.

DESCOBERTA I IDENTIFICACIÓ DEL NOU FRAGMENT DE LA LÀPIDA DE TASSI

Durant unes tasques d'ordenació i d'inventari dels fons lapidaris del monestir de Sant Pere de Rodes, realitzades durant el mes de setembre de l'any 2007, Marina Miquel, tècnica de museografia del Museu d'Història de Catalunya, va descobrir una peça de marbre que hem pogut identificar com un nou fragment de la làpida funerària de Tassi. La peça es trobava emmagatzemada juntament amb un seguit de material resultant de les intervencions que durant els anys 60 Miquel Oliva havia realitzat al monestir de Sant Pere de Rodes.

Algunes peces d'aquest material, el fragment de la làpida de Tassi entre ells, havien estat inventariats per Imma Lorés entre els anys 1996 i 1997,

1. Tassi fou un personatge cabdal per a la història i l'inici de l'època d'esplendor del monestir de Sant Pere de Rodes. Remetem a l'estudi *La inscripció funerària d'Hildegund, primer abat de Sant Pere de Rodes*, publicat en aquest mateix volum, per complementar aspectes a l'entorn d'aquest personatge i del seu fill Hildegund. Pel que fa a la làpida funerària que ens ocupa, també remetem a l'article citat i a MASMARTÍ, Sònia. 2008. "Descoberta d'un nou fragment de la inscripció funerària de Tassi al monestir de Sant Pere de Rodes", *Quaderns del Museu d'Història de Catalunya*, núm. 14.

Nou fragment localitzat de la làpida de Tassi. Museu d'Història de Catalunya.

arran de la realització de l'*Inventari dels Fons Petris de Sant Pere de Rodes*. La peça va rebre el número d'inventari 724, i fou descrita per Lorés com un fragment de marbre irregular, que presentava en una de les seves cares una inscripció insuficient per a revelar-ne el tema i la seva procedència. Possiblement, fou a causa de les deficientes condicions de treball en què es va dur a terme l'inventari, que en

aquell moment no fou possible la seva identificació.

El material del nou fragment descobert és de marbre blanc, polit, el gruix de 6,40 cm coincideix plenament amb un altre fragment que es va identificar l'any 1982. També hi coincideixen les formes de les lletres, barreja de capitals i semiuncials, la seva alçada d'1,5 cm, així com la presència de línies-guia interpolades en alguns dels versos. Segons les transcripcions de Jeroni Pujades i la interpretació que en va fer Anscari M. Mundó, les lletres d'aquesta nova peça localitzada, correspondrien a les línies tercera, quarta i cinquena del text de la inscripció lapidària, lletres que, com passa amb els dos altres fragments, quedarien situades en la part superior centreesquerra del conjunt de la làpida:

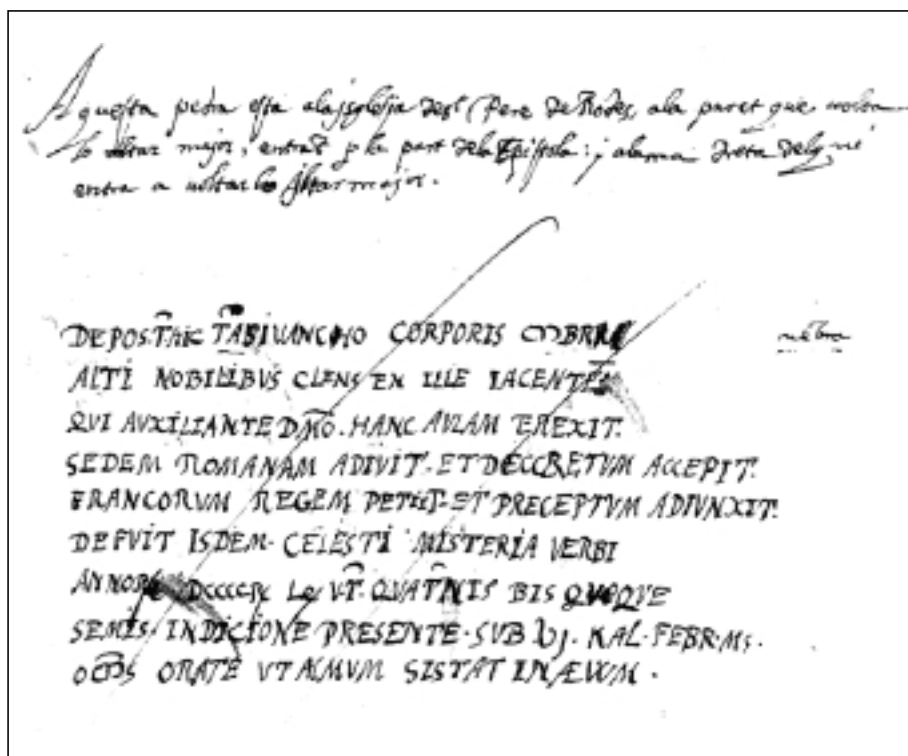
AUXILIANT**E** DEO, HANC
SEDEM ROMAN**A(M)** ADIVIT
REGEM **P**ETIBIT

LES TRANSCRIPCIONS DE LA LÀPIDA DE TASSI

Les dues transcripcions independents del contingut de la làpida de Tassi es conserven actualment en un dels tres volums d'apunts, o *flosculi*, de Jeroni Pujades, dipositats al fons Baluze de la Biblioteca Nacional de

França.⁽²⁾ Concretament, les dues còpies del contingut de la làpida es troben en el manuscrit 234, i foren utilitzades per Pujades per publicar l'epitafi de Tassi al volum VII de la *Crónica Universal del Principado de Cataluña*.⁽³⁾ En opinió d'Anscari M. Mundó, només una de les transcripcions fou realitzada per la mà del cronista durant alguna de les seves visites al monestir, concretament es tractaria de la que es troba al f.351v, encapçalada per una descripció del lloc on es trobava ubicada:⁽⁴⁾

Pel que fa a la segona transcripció continguda en el f. 352 del manuscrit 234, es tracta d'un full solt de paper més petit, enganxat al quadern i escrit per una altra mà. Com molt bé opina Mundó, es pot pensar que Jeroni Pujades,

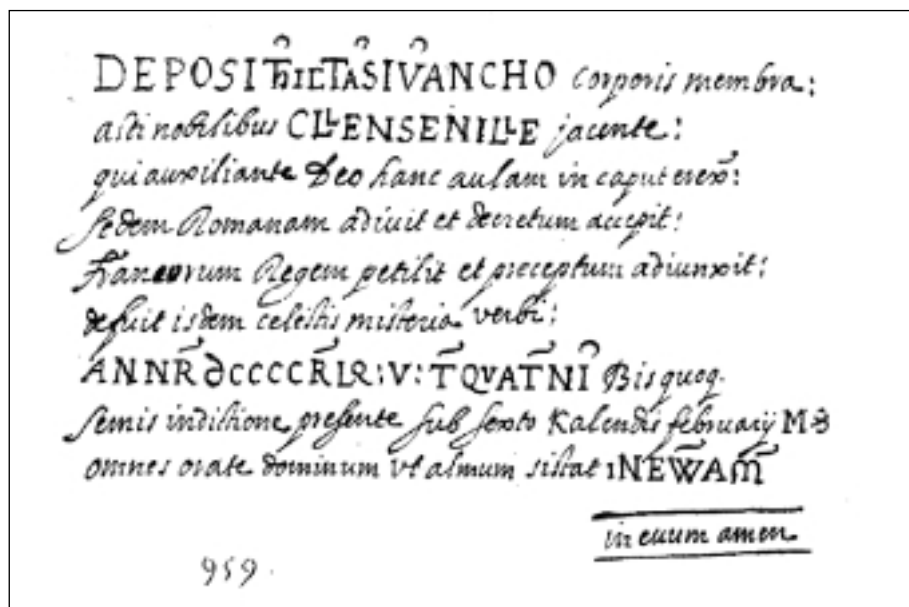
Transcripció de la làpida de Tassi: BNF, fons Baluze, ms.234, f.351v.

2. Biblioteca Nacional de França (BNF). Fons Baluze, ms. 234, 238 i 239.

3. PUJADES, Jeroni, 1829-1831. *Crónica Universal del Principado de Cataluña* escrita a principios del siglo XVII. Vol. VII. Barcelona: Imprenta José Torner.

4. Aquesta pedra esta a la iglesia de st Pere de Rodes a la paret que volta lo altar major, entrant per la part de la Epistola y a la ma dreta del qui entra a voltar lo altar major: BNF, ms. Baluze, 234, f.351v.

davant alguns dubtes sobre la fidelitat de la seva transcripció, va encarregar una nova còpia a algú altre, potser al seu mateix fill Dalmau Pujades que era monjo del monestir, per tal de revisar-ne el contingut:

Transcripció de la làpida de Tassi: BNF, Baluze, ms.234, f.352.

A partir d'aquestes transcripcions manuscrites, tant el mateix Jeroni Pujades a la seva *Crónica Universal del Principado de Cataluña*, com Pere de Marca a *Marca Hispanica sive limes Hispanicus*, van aportar una interpretació del text de la làpida mortuòria de Tassi, sense aconseguir-ne desxifrar del tot el contingut. Fou Anscari M. Mundó qui va publicar, l'any 1965, un exhaustiu estudi sobre el text i la forma dels versos de l'epitafi de Tassi, basant-se en les transcripcions aportades per Pujades i Marca, aconseguint la total interpretació del text, deduint-ne que es tractava d'una composició en versos rítmics que imitaven hexàmetres i puntuant-los regularment:⁽⁵⁾

5. MUNDÓ, Anscari M. 1965. "Les inscripcions de Tasi i d'Hildesind de Sant Pere de Rodes, segons Marca i Pujades". A: *Homenatge a Jaime Vicens Vives*. V. I. Barcelona: 293-307. Malgrat l'excel·lent interpretació de Mundó, aquest va cometre l'error de datar la inscripció al segle XIII, tot i així, l'autor es va poder retractar de la seva equivocació en la segona edició de l'article: MUNDÓ, A.M. 1998. *Obres Completes. I. Catalunya. I. De la romanitat a la sobirania*, Curial-Publicacions de l'Abadia de Monsterrat, Barcelona:194-212.

1. DEPOSITUS HIC TASSIUS ANTRO, CORPORIS MEMBRA
 ALTI; NOBILIBUS CLIENS; EN, ILLE IACENTEM!
 3. QUI, AUXILIANTE DEO, HANC AULAM IN CAPUT EREXIT;
 SEDEM ROMANAM ADIVIT, ET DECRETUM ACCEPIT;
 5. FRANCORUM REGEM PETIBIT, ET PRECEPTUM ADIUNXIT.
 DEFUIT ISDEM CELESTI(S) MISTERIA VERBI
 7. ANNORUM NONGENTORUM QUINQUAGINTAQUE
 QUINQUE, TER QUATERNIS BIS QUOQUE SEMIS INDICIONE
 PRESENTE
 9. SUB SEXTO KALENDAS FEBRUARII MENSE.
 OMNES ORATE DEUM UT ALMUM SISTAT IN EVUM. AMEN.⁽⁶⁾

Transcripció de la làpida de Tassi segons Anscari M. Mundó.

ELS ALTRES FRAGMENTS DE LA LÀPIDA DE TASSI

Fins al moment es tenia coneixement de dues restes físiques de la làpida de Tassi. Un dels fragments avui s'ha perdut, però se'n conserva una fotografia d'abans de 1936. Pel que fa a l'altre tros, fou localitzat per Miquel Oliva en unes excavacions al mateix monestir l'any 1962 però no fou identificat fins al 1982, durant una presentació de diapositives a càrrec d'Aurora Martín, amb motiu d'un col·loqui referent al Monestir de Sant Pere de Rodes. Actualment, aquesta peça original es troba conservada al Museu Arqueològic de Girona.⁽⁷⁾

Aquests dos fragments foren incorporats en la reproducció de la làpida i del seu contingut que avui en dia es pot veure dins l'església de Sant Pere de Rodes, en l'espai del deambulatori de l'absis principal, on Pujades ubicà la làpida original i en el lloc concret on hi havia les restes d'un encaix rectangular, que molt bé podia haver emmarcat una làpida funerària de mides semblants a la de Tassi.

Descoberta i identificació del primer fragment

El fragment que apareix a l'angle superior esquerre de la reproducció avui conservada al monestir de Sant Pere de Rodes, fou identificat per Joan

6. "Aquí, a l'antre depositat Tassi, els membres del seu cos ancià: devot envers els nobles; heus-lo aquí ajagut! qui amb l'ajuda de Déu aixecà aquest edifici fins al cim, anà a la Seu Romana i va rebre un decret, demanà i obtingué un precepte del rei franc; se n'anà vers els misteris del Verb celestial, els anys nou-cents cinquanta-cinc, la tretzena indicció present, el sis de les calendes del mes de febrer. Preguem tots a Déu per tal que assisteixi aquest estimat per sempre. Amén.". Badia i Homs, J. 1990. "Fragment de làpida sepulcral de Tassi". *Catalunya Romànica*, IX. *L'Empordà*, II. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: 735-736. MARTÍN, 1986, *op. cit.*: 86-89.

7. BADIA i HOMES, J. 1990: 735-736. MARTÍN, Aurora, 1981-1983, "Prospeccions arqueològiques a Sant Pere de Rodes anteriors a les excavacions actuals". *Lambard. Estudis d'art medieval*. Volum II. Institut d'Estudis Catalans, Barcelona: 83-86.

Reproducció del text de la làpida de Tassi dins l'església de Sant Pere de Rodes, en la qual es poden veure les còpies dels dos únics fragments identificats fins ara. Foto: Alicia Rodríguez.

Ainaud de Lasarte i publicat per Mundó l'any 1965,⁽⁸⁾ a partir d'una fotografia realitzada per Josep Gudiol poc abans de 1936, en la qual apareixien diverses restes escultòriques, procedents del monestir de Rodes que havien estat trobades per Jeroni Martorell en començar les obres de neteja i restauració de l'edifici. El conjunt escultòric, en el moment d'ésser fotografiat, es trobava a la Selva de Mar, però poc temps després va desaparèixer i actualment se'n desconeix la ubicació.

Joan Ainaud de Lasarte va facilitar a Mundó la identificació d'aquest fragment, per tal que aquest darrer pogués incorporar la notícia en una nota addicional al seu article sobre les inscripcions de Tassi i d'Hildesind publicat el 1965.

Mitjançant la fotografia, Anscari Mundó va deduir que es tractava d'una peça de marbre procedent d'una làpida, en la qual hi havia escrites les lletres finals dels dos primers versos de les transcripcions aportades per Jeroni Pujades:

**CORPUS M(EM)BRA
ILLE IACENTE(M)!**

8. MUNDÓ (1965): 304-305.

*Fotografia
del primer
fragment
localitzat de la
làpida de Tassi.*

A més, la fotografia del fragment desaparegut aportava noves informacions sobre les característiques epigràfiques de la inscripció funerària: aquesta es trobava inscrita dins del camp rebaixat, tenia un marc sortit i les línies del text anaven emmarcades per dobles línies-guia.

Descoberta i identificació del segon fragment

El mes de novembre de l'any 1982, durant una projecció de diapositives realitzada per Aurora Martín, arran de la celebració del *Col·loqui sobre la problemàtica de Sant Pere de Rodes*, alguns dels assistents van poder identificar un nou fragment de la làpida sepulcral de Tassi.⁹ Fins llavors, la peça s'havia conservat als magatzems del Servei d'Arqueologia de Girona, i constava a la fitxa d'ingrés com localitzada al monestir de Sant Pere de Rodes l'any 1962, a l'escala que baixa a la cripta pel costat de l'epístola, o sigui al costat dret de la girola, ubicació que coincidia amb la descrita per Jeroni Pujades quan va poder contemplar i transcriure la làpida original de Tassi.

L'aparició, per primer cop, d'un fragment material de la làpida de Tassi, va permetre corroborar tot el que fins llavors s'havia anat deduint, corregir els errors comesos per manca de dades directes i, finalment, apuntar nous descobriments al respecte.

El tros de marbre blanc polit, de forma irregular, presenta unes mides màximes de 9 x 6 cm, i de 6,40 cm de gruix. La mida de les lletres és d'1,5 cm

9. MARTÍN, 1981-1983, *op cit*: 83-86.

Fragment de la làpida de Tassi identificat el 1982. Museu d'Arqueologia de Girona.

d'alt, es constata la utilització de les dobles línies-guia horitzontals i també que, sens dubte, es tracta d'una inscripció epigràfica del segle X.

Les lletres que s'hi observen pertanyen a les línies segona, tercera i quarta del text aportat per Jeroni Pujades, són del tipus capital i semiuncial, traçades amb una incisió profunda i distribuïdes de forma desigual en cada vers:

EN, **ILLE**
AULA(M) IN CAPUT EREXIT;
 , **ET** **DECRETUM** ACCEPIT;

1. DEPOSITUS HIC TASSIUS ANTRO, **CORPORIS MEMBRA**
 ALTI; NOBILIBUS CLIENS; EN, **ILLE IACENTEM!**
3. QUI, AUXILIANT**E** DEO, HANC **AULAM IN** CAPUT EREXIT;
 SEDEM ROMAN**AM** ADIVIT, **ET** **DECRETUM** ACCEPIT;
5. FRANCORUM REGEM **P**ETIBIT, ET PRECEPTUM ADIUNXIT.
 DEFUIT ISDEM CELESTI(S) MISTERIA VERBI
7. ANNORUM NONGENTORUM QUINQUAGINTAQUE
 QUINQUE, TER QUATERNIS BIS QUOQUE SEMIS
 INDICIONE PRESENTE
9. SUB SEXTO KALENDAS FEBRUARII MENSE.
 OMNES ORATE DEUM UT ALMUM SISTAT IN EVUM. AMEN.

En negreta es poden veure el conjunt de lletres de la inscripció de Tassi localitzades en els diversos fragments apareguts fins avui.

CONCLUSIÓ

Les diferents aparicions de fragments de la làpida de Tassi que han tingut lloc fins avui semblen fruit de la casualitat, però la realitat és que també, i sobretot, han estat conseqüència de les investigacions arqueològiques, documentals i

històriques que puntualment s'han dedicat al monestir de Sant Pere de Rodes. Gràcies a les tasques de neteja i restauració va ser possible que Jeroni Martorell localitzés i es pogués fotografiar una primera peça abans de l'any 1936, però aquesta no fou identificada en aquell moment i, el que és pitjor, es va perdre. Tot i així, quan Anscari Mundó l'any 1965 va realitzar l'estudi exhaustiu de les transcripcions que es coneixien del contingut de la làpida de Tassi, Joan Ainaud de Lasarte va poder demostrar que aquella fotografia, d'una inscripció desapareguda, corresponia a la làpida mortuòria del gran impulsor del monestir.

Més endavant, les excavacions arqueològiques realitzades durant els anys 60 per Miquel Oliva van localitzar un nou fragment original, que passà desapercebut per a l'arqueòleg i restà emmagatzemat durant 20 anys als dipòsits de materials del Servei d'Arqueologia de Girona, fins que la celebració d'un esperat *Col·loqui sobre la problemàtica de Sant Pere de Rodes* va fer que la doctora Aurora Martín escollís aquell fragment de marbre amb inscripció per al passi de diapositives de la seva ponència. Felicitment, durant aquella exposició, la peça epigràfica fou identificada pels experts assistents al col·loqui.

El tercer fragment que s'acaba de descobrir ha estat ignorat durant quaranta anys en els magatzems de Sant Pere de Rodes. Possiblement fou també localitzat per Miquel Oliva, fou fins i tot inventariat, a final del segle XX entre els centenars de fragments i peces que hi havia al monestir, per Imma Lorés. Però no ha estat fins que, des del Museu d'Història de Catalunya, s'ha decidit organitzar una nova reordenació dels fons petris del monestir de Sant Pere de Rodes, que la nova peça ha pogut ser identificada.

És indubtable que el descobriment de fragments originals de la làpida d'un personatge i d'una època tan rellevant per al coneixement dels inicis de l'esplendor del monestir de Sant Pere de Rodes són importants. Amb l'estudi de les transcripcions fetes per Pujades i els descobriments dels anteriors fragments es van poder confirmar, a part de la seva existència i ubicació, la data de confecció i la qualitat excepcional tant en la forma com en el contingut del text, entre altres aportacions.

La identificació d'aquest nou fragment sens dubte contribuirà a aportar nova llum sobre el que va suposar el segle X per Sant Pere de Rodes. Però, sobretot, la conclusió que hem d'extreure dels esdeveniments que han conduït a les identifications dels tres fragments fins ara localitzats és la incongruència que entre totes les troballes i les seves identifications s'hagin produït lapses de més de vint anys. I aquest fet no el podem atribuir a la simple casualitat, ja que totes les descobertes han coincidit amb la realització d'estudis, reunions d'experts o intervencions destinades a un major coneixement del monestir. D'aquesta nova sorpresa n'hem d'aprendre que no n'hi ha prou amb intervencions puntuals que extreuen dades de la història del monestir, cal també promoure estudis i investigacions que ajudin a desxifrar l'extens jeroglífic que suposa encara avui en dia el passat d'un dels monuments més emblemàtics del nostre país, un dels més excavats i restaurats, però la història i la importància real del qual continua pendent de ser identificada.

